

WPROWADZENIE

We współczesnym świecie wiedza stała się kluczowym zasobem, decydującym o rozwoju ludzi, społeczeństw i gospodarki. Umiejętność tworzenia i wykorzystywania wiedzy pozwala sprostać wyzwaniom, wynikającym z procesu globalizacji, zwiększonej konkurencji, rozwoju nowoczesnych technologii, w szczególności informacyjnych, a także dużej zmienności otoczenia. Konsekwencją wymienionych zjawisk jest powstawanie nowych rodzajów zawodów i przekształcanie treści zawodów już istniejących, a tym samym konieczność przekazywania pracownikom aktualnej wiedzy i kształtowania nowych umiejętności. Stanowi to duże wyzwanie dla systemu edukacji każdego państwa, który powinien zarówno pomóc zaspokoić potrzeby rynku pracy, jak i wspierać rozwój kariery zawodowej absolwentów. Cechą szczególnie charakterystyczną edukacji społeczeństw wiedzy jest potrzeba zdobywania przez pracowników wiedzy przez całe życie zawodowe. Znalazła ona odzwierciedlenie w koncepcji kształcenia ustawicznego. Współcześnie podkreśla się ogromne znaczenie inwestycji w edukację. Kraje, które dokonują tego typu inwestycji mogą liczyć na poprawę swojej pozycji konkurencyjnej w gospodarce światowej oraz przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego. Dostrzegła to również Unia Europejska, która uznała poprawę jakości i efektywności systemów edukacyjnych państw członkowskich za priorytetowe zadanie w procesie budowy gospodarki opartej na wiedzy.

Obecnie coraz częściej zwraca się uwagę na fakt, że sama wiedza nie wystarczy do zainicjowania twórczych, innowacyjnych działań. Wiedza stanowi istotny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego, ale dopiero w połączeniu z kreatywną postawą jednostek realnie wpływa na wzrost innowacyjności. Doprowadziło to do powstania koncepcji gospodarki opartej na kreatywności, która stawia przed efektywnym systemem edukacji nowe wyzwanie – kształtowanie kreatywnych postaw. Jednak przed podjęciem tego wyzwania warto jest odnotować sukcesy i porażki w procesie dostosowywania edukacji do potrzeb społeczeństwa wiedzy.

W Polsce proces dynamicznych zmian systemu edukacji rozpoczął się po 1989 r. jako odpowiedź na transformację warunków społeczno-gospodarczych. Przeprowadzone reformy doprowadziły m.in. do modyfikacji struktury szkolnictwa, programów nauczania, metod pracy dydaktyczno-wychowawczej, szerszego wykorzystania technologii informacyjnej w procesie nauczania. Bardzo ważnym posunięciem było uwolnienie rynku usług edukacyjnych, które spowodowało szybki wzrost liczby absolwentów ze średnim i wyższym wykształceniem. W 2003 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu przyjęło „Strategię rozwoju kształcenia ustawicznego”, w której przewidziano realizację wielu działań wspierających rozwój kształcenia ustawicznego. Warunkiem funkcjonowania efektywnego, dostosowanego do potrzeb rynku pracy systemu edukacji jest współdziałanie w jego tworzeniu wszystkich partnerów społecznych, takich jak: szkoły, instytucje oświatowe, rząd, pracodawcy, związki zawodowe, samorząd terytorialny. Niezbędna jest dobra komunikacja pomiędzy tymi partnerami i współpraca przy realizacji wspólnych zadań, służących udoskonaleniu systemu edukacji.

Reformowanie polskiego systemu edukacji trwa już kilkanaście lat. Warto się zastanowić, jakie są skutki podjętych do tej pory działań. Czy poprawiła się jakość kształcenia? W jakim zakresie system edukacji zaspokaja potrzeby rynku pracy? Czy absolwenci są obecnie lepiej przygotowania do kariery zawodowej? W jakim stopniu polski system edukacji jest dostosowany do warunków gospodarki opartej na wiedzy? Odpowiedzi na te pytania próbuje udzielić niniejsza publikacja. Jest ona wynikiem badań, prowadzonych przez pracowników Katedry Pracy i Polityki Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego.

Niniejsza praca jest zbiorem ośmiu artykułów. W pierwszej kolejności zaprezentowano koncepcję społeczeństwa wiedzy i stopień zaawansowania Polski w budowie tego społeczeństwa. Stanowi ona podstawę do rozważań na temat znaczenia edukacji w gospodarce opartej na wiedzy i pożądanym kierunków modernizacji współczesnych systemów edukacji. Naszkicowany proces tworzenia społeczeństwa informacyjnego wywiera istotny wpływ na edukację w Unii Europejskiej i Polsce. W sposób naturalny dużo uwagi poświęcono omówieniu procesu dostosowywania się polskiej edukacji do współczesnego rynku pracy. Ostatecznym weryfikatorem efektywności procesu kształcenia zawodowego jest badanie losów absolwentów. Wyniki tych badań przeprowadzonych w ostatnich latach w Polsce posłużyły ocenie stanu i kierunków rozwoju polskiego szkolnictwa. W gospodarce opartej na wiedzy sami pracodawcy są zainteresowani ciągłym rozwijaniem kompetencji swoich pracowników, szczególnie w sektorze wiedzy. W publikacji można znaleźć informacje na temat wpływu nowej gospodarki na rozwój sektora wiedzy oraz funkcji przedsiębiorstw w procesie kształcenia ustawicznego pracowników, w szczególności poprzez efektywną politykę szkoleniową. Harmonizacja popytu na rynku pracy i struktury kształcenia zawodowego wymaga monitorowania

zawodów deficytowych i nadwyżkowych oraz sporządzania prognoz popytu na pracę. Prowadzone obecnie analizy stanowią podstawę określenia kierunków zmian zachodzących w strukturze zawodowo-kwalifikacyjnej na rynku pracy. W rozwoju edukacji nader ważne jest wspieranie przez partnerów społecznych przygotowania absolwentów szkół do kariery zawodowej poprzez poradnictwo zawodowe. W Polsce duże znaczenie ma poradnictwo prowadzone przez urzędy pracy.

Urszula Feliniak